

Een klein boekje open over...

Relatiegericht jeugdwerk

Hart voor kinderen en jongeren

ds. Wielie Elhorst

Protestantse Gemeente
Bussum

Gebed voor onze kinderen en jongeren

Goede God,
Kinderen en jongeren aan onze zorg toevertrouwd,
wat een rijkdom!
Wij danken U
dat wij een stukje met hen op mogen lopen,
op hun weg door leven en geloof,
mogen delen in hun hoop,
hun vreugde,
hun zorg,
hun verdriet,
alles voor uw aangezicht,
en met een hart dat klopt
van liefde voor U
en voor hen.

Lieve God,
Wilt U onze ogen openen
om te zien wat onze kinderen nodig hebben,
ons woorden geven
om hen uw gedachten
en de verhalen van de Bijbel over te brengen.

Geef ons dat wij de kinderen de kans geven
gezien te worden voor wie zij werkelijk zijn,
met hun eigen(wijs)heid,
in de kerk,
op school
en thuis.

Deel in onze zorg, God,
als wij onze kinderen weinig zien.
En deel in onze vreugde en verbazing
om de vragen die zij ons soms stellen
en de woorden die ze ons toevoegen.

Dat wij uw liefde mogen doorgeven
en U niet in de weg staan
om U te leren kennen.
Help ons met uw ogen te kijken
naar de jongeren die op ons pad komen.

Wees niet verborgen, God.
Laat onze kinderen een stukje
van uw grootheid en trouw ervaren.

Amen

(Jeugdraad Protestantse Gemeente Bussum, november 2018)

Ter inleiding

Na twee jaar begeleiding door jongerenwerker Maaïke Graafland (2015-2017), koos de Jeugdraad van de Protestantse Gemeente Bussum voor inhoudelijke focus in het jeugdwerk. Het jeugdwerk in de gemeente is zichtbaar door de activiteiten die er worden georganiseerd voor kinderen en jongeren. In en buiten die activiteiten wordt het hart van het jeugdwerk gevormd door de contacten, de relatie van de jeugdwerkers met de hun toevertrouwde kinderen en jongeren. In die relatie wordt de goede boodschap van het Evangelie bemiddeld. Dat klinkt hoogdravend, maar dat is het zeker niet. Relatiegericht jeugdwerk sluit aan bij hoe geloof geloven is geworden in het leven van een jeugdwerker zelf, met alles wat daarbij hoort, met vallen én weer opstaan. Dat mag je met kinderen en jongeren delen. Zo wordt geloven leven.

Dit boekje is in eerste instantie bedoeld voor de jeugdwerkers van de Protestantse Gemeente Bussum, maar het is goed te gebruiken door ouders en opvoeders. De principes van het relatiegericht jeugdwerk zijn ook op de opvoedingssituatie van toepassing. Van harte aanbevolen!

Onderaan elk hoofdstuk staan een paar opdrachten en vragen ter reflectie. Maak daar beslist gebruik van om je de tekst eigen te maken.

Ds. Wielie Elhorst,
namens de Jeugdraad van de Protestantse Gemeente Bussum
(voorzitter)

jeugdraad@pknbussum.nl

Psalm 78:1-4 (NBV)

Luister, mijn volk, naar wat ik leer,
hoor de woorden uit mijn mond.

Ik open mijn mond voor een wijze les,
spreek uit wat sinds lang verborgen is.

Wij hebben het gehoord, wij weten het,
onze ouders hebben het ons verteld.

Wij willen het onze kinderen niet onthouden,
wij zullen aan het komend geslacht vertellen
van de roemrijke, krachtige daden van de HEER,
van de wonderen die hij heeft gedaan.

1. Wie ben ik?

Een gemeenschap die zegt Jezus Christus te volgen, kan niet zonder kinderen en jongeren. De goede boodschap van Jezus is immers bedoeld voor iedereen, voor mensen van alle leeftijden. Alleen, het overbrengen van die boodschap leek vroeger wat gemakkelijker te gaan dan vandaag de dag. Zeker als kinderen wat ouder worden, lijken ze moeilijk te bewegen mee te gaan op de weg die Jezus wijst, of misschien moeten we zeggen: zoeken ze die weg niet in de geloofsgemeenschap van de kerk. Betekent dat dus dat we het nu verkeerd doen? Nee, we hoeven onszelf niet onnodig hard te vallen. Maar zoeken naar kansen die juist onze tijd ons bieden en daar werk van proberen te maken, kan zeker geen kwaad. Eén van die kansen heet 'relatiegericht jeugdwerk': een perspectief met hart voor jongeren.

Relatiegericht jeugdwerk richt de aandacht op de jeugdwerker, althans in eerste instantie. Dat zijn we in het kerkelijk jeugdwerk niet zo gewend. Immers, je bent er in de eerste plaats voor de kinderen en/of de jongeren en met hen wil je graag iets delen van het christelijk geloof. En om dat te doen staat ons de Bijbel zelf en allerlei ander materiaal ter beschikking. Dit is uiteraard bepaald geen verkeerde voorstelling van zaken, maar de kans is groot dat je daarmee de waarde die je zelf als jeugdwerker vertegenwoordigt enigszins veronachtzaamt en daarmee ook de kans geloof door te geven in de relatie die je onderhoudt met de kinderen en/of jongeren die jou in het jeugdwerk zijn toevertrouwd. Kort en bondig samengevat: materiaal hebben is mooi, materiaal zijn nog beter. Ik herinner mij nog al mijn jeugdwerkers van vroeger. Zo waren daar (afgezien van mijn eigen ouders) zuster Lia Port in Amsterdam van wie ik jongsoldatenles (kindercatechese) kreeg en zuster Ter Wee in Middelburg en broeder Anne Muurling in Harlingen van wie ik

korpskadettenles (tienercatechese) kreeg. Waar het precies over ging, weet ik nauwelijks meer, maar wie zij waren: wat voor mensen zij waren, des te beter. En zo kan ik nog wel een paar namen van mensen noemen, die in mijn kinder- en jongerenjaren een stukje met mij zijn opgelopen op mijn nog beginnende weg door het leven en die allemaal op hun eigen manier van betekenis zijn geweest. Voor kinderen blijven ouders veruit de belangrijkste mensen in dezen, en daarna komen zeker bij het aanbreken van de tienertijd de leeftijdsgenoten en ook leraren op school. Jeugdwerkers in de kerk nemen in de leef- en belevingswereld van kinderen en jongeren een bescheiden plaats in, maar dat betekent niet dat hun rol onderschat moet worden. De geloofwaardigheid van alles wat we in geloof proberen door te geven, staat of valt met wie wij zelf zijn. Daaraan zien de kinderen en jongeren hoe geloof geloven wordt, hoe het relevant is in het leven van mensen.

Tijdens een jeugdwerkmiddag (2018) over dit thema hebben we allereerst uitgebreid aandacht geschonken aan wie wij zelf eigenlijk zijn. Vragen die de revue passeerden waren: welke rolomschrijving past het beste bij jou als jeugdwerker en zegt die rol al iets over hoe jij jezelf ziet in het jeugdwerk? Ben je een 'facilitator', 'functionaris', 'gelovige', 'vriend(in)' of een 'begeleider' of een combinatie daarvan? En wat heeft jou gemotiveerd om jeugdwerker te worden? Is dat een bron waaruit je kunt putten in het contact met kinderen en/of jongeren? Ook trok iedere jeugdwerker voor zichzelf een levenslijn op papier. Voor de een was die wat korter, voor de ander wat langer, al naar gelang de leeftijd, maar iedereen kon op die lijn momenten, gebeurtenissen en mensen aanwijzen, die in de ontwikkeling van leven en geloven van belang waren geweest, soms zelfs van levensbelang. Wat betekenen die

gebeurtenissen en mensen voor wie je geworden bent als mens en hoe klinkt dat door in wie je wilt zijn voor de kinderen en/of jongeren die je zijn toevertrouwd? Al deze vragen kunnen je helpen als jeugdwerker om meer zicht te krijgen op wie je bent. Natuurlijk blijft zich dat ontwikkelen, maar de kunst is er van tijd tot tijd stil bij te staan, om zagezegd je leven, je geloofsleven 'op noemer te brengen'. Dat is ook voor jezelf al een waardevolle oefening, nog los van het contact met de kinderen en jongeren. Hoe vaak breng je voor jezelf onder woorden wie je bent, in geloof en leven? Wie daar zicht op heeft, kan zelf materiaal worden in het jeugdwerk, impliciet en soms expliciet.

Om te doen:

1. Wat is jouw lievelingsverhaal uit de Bijbel? Of: welk verhaal is jou het meest dierbaar? Zoek het op, lees het, en onderstreep de woorden die jou het meest aanspreken.
2. Zijn die woorden ook terug te zien in jouw leven? Of: welke rol speelt dit verhaal in jouw leven?
3. Als jou gevraagd werd hierover iets te delen met een ander, wat zou je dan zeggen/vertellen?

2. Wie zijn onze kinderen?

Relatiegericht jeugdwerk veronderstelt dat je de kinderen die je bedient in jouw jeugdwerkactiviteit niet alleen ziet als de 'afnemer' van jouw aanbod. Zo zwart-wit komt het in de praktijk van het kinder- en jongerenwerk ook al niet meer voor, natuurlijk. Juist het gegeven dat we door de kleine aantallen betrokken kinderen en jongeren, ook met kleine groepen kunnen werken, maakt het contact met de ons toevertrouwde kinderen en jongeren veel persoonlijker. Kerkelijk jeugdwerk is daar zeer bij gebaat. Toch werken en denken we vaak nog ongemerkt vanuit de 'oude' gedachte van aanbod. De kerk heeft iets voor kinderen en jongeren en zij komen dat 'halen'. Relatiegericht jeugdwerk wil, in onze situatie van kleine groepen, een appèl doen op jeugdwerkers hun kinderen en jongeren te leren kennen als mensen met wie zij in het leven tijdelijk een stukje oplopen.

Als jeugdwerker is het handig een beetje kennis te hebben van kinderen en jongeren en van hoe zij zich ontwikkelen. Daar is in de loop der tijd al veel over geschreven, vooral in de pedagogiek natuurlijk, en in de ontwikkelingspsychologie. Deze wetenschappen hebben modellen opgeleverd die ons helpen kinderen in hun ontwikkeling en in hun verschillende leeftijdsfasen te begrijpen. Hele jonge kinderen zijn nog erg ik-gericht en hebben slechts een sluimerend sociaal gevoel. Iets minder jonge kinderen zijn nieuwsgierig en luisteren graag naar verhalen. Ze willen weten hoe alles 'in elkaar zit'. Jonge tieners beginnen te ontdekken dat ze een geschiedenis hebben en deel uitmaken van een groter geheel van mensen (de familie). Tieners beginnen heel voorzichtig aan eigen meningsvorming en ze voeren vaak een gesprek met volwassenen onder de schijn van het tegendeel. Ze testen de grenzen én beginnen tegelijk te ontdekken dat mensen sociale wezens zijn en dat de

wereld niet alleen om hen draait. Bij jongeren zet dit gevoel voor de ander door en komt er meer rust in het vinden en hebben van een eigen mening. Nieuw in onze tijd is dat keuzes in leven en geloven veel langer worden uitgesteld, al wordt de druk om steeds jonger te beslissen over opleiding en werk steeds groter. Jongeren ondervinden daar de nodige hinder van. Het is dan ook niet vreemd dat we steeds vaker van depressieve jongeren horen. Dit komt ook door de veranderingen in onze wereld en in hoe we naar de wereld kijken. Er is zoveel te kiezen dat jongeren door de bomen het bos vaak niet meer zien. En anders dan vroeger is, ook als het om geloof gaat, een keuze niet absoluut. Alles kan van vraagtekens worden voorzien, ook het geloof. Relatief nieuw is dat jongeren wat minder op zichzelf lijken dan ongeveer twintig jaar geleden. Er is met name voor intieme vriendschappen en goede familiebanden sprake van een herwaardering. Er valt hier nog veel meer te zeggen, natuurlijk. Ik laat het bij dit eenvoudige overzicht.

Weten wie je eigen kinderen en jongeren zijn, betekent in de concrete relatie met hen dat je enige kennis hebt van het gezin waar ze uit komen, wanneer ze jarig zijn, op welke school ze zitten, wat voor hobbies ze hebben, wanneer ze ziek zijn, of er een dierbaar iemand is overleden, of ze voor een examen zitten en in welk netwerk van vriend(inn)en ze zitten enzovoorts. Die 'kennis' is belangrijk om met hen meer dan een 'functionele' relatie te onderhouden. Het maakt persoonlijke belangstelling mogelijk, of, andersom: het is er het gevolg van. Het kan concreet bestaan in het versturen van een verjaardagskaartje, een cadeautje bij een examen, een bezoek bij ziekte en ga zo maar door. Zo naar een kind kijken en met haar of hem omgaan creëert relatie en die is in kerkelijk jeugdwerk eigenlijk onmisbaar. Zonder die 'kennis' en die belangstelling is een

contact dat geloof ontsluit, eigenlijk niet mogelijk. Vertrouwen op het werk van God zelf is natuurlijk dé basis, maar die wordt geloofwaardig als kinderen en jongeren dat vertrouwen in jou als jeugdwerker weerspiegeld zien.

Om te doen:

1. Herken je in jouw eigen kinderen/jongeren of de kinderen/jongeren die je bedient in het jeugdwerk, de elementen die hierboven in hun ontwikkelingsgang zijn beschreven? Wat wel en wat niet? En wat kun je toevoegen?
2. Neem eens één van de kinderen of jongeren die je bedient, in gedachten, en schrijf eens op wat je allemaal van haar of hem weet.
3. Wat doe jij al concreet relatiegericht en/of wat zou je kunnen doen?

3. Wat je zegt, ben je zelf!

Hoe kun je het 'materiaal' dat jezelf bent als jeugdwerker, verkennen, en hoe kan er vanuit het jeugdwerk in de praktijk aan kan worden vormgegeven?

De vraag naar het 'materiaal' dat je zelf bent, is natuurlijk nauw verbonden aan de vraag uit deel 1: wie ben ik? Het is juist gelijk vast te stellen dat op deze vraag natuurlijk geen eenduidig antwoord mogelijk is. In wat je vindt en in wat je doet, in de houding die je kiest of verwerft in het leven, ontstaat op een zeker moment wel enige balans, maar een mens is nooit helemaal 'af' en dat is maar goed ook. We blijven leren. Er is hoe dan ook steeds weer sprake van verandering. Dat betekent echter niet dat we helemaal geen antwoord kunnen geven op deze vraag. Terugblikken op je leven tot nu toe, je ontwikkeling in geloven en leven bijvoorbeeld helpen daarbij. Wat draag ik met mee, welk materiaal ben ik vanuit een biografisch perspectief: wat kreeg ik mee als kind? Wie waren mijn ouders? Wat nam ik mee en wat liet ik los? En welke ervaringen lagen daar aan ten grondslag? Je krijgt als vanzelf antwoord op deze vragen als je de denkbeeldige vraag beantwoordt wat het verhaal van jouw leven is. Het loont de moeite, ook voor jezelf, daar eens een paar keer voor te gaan zitten en het op te schrijven. Zo krijg je met terugwerkende kracht zicht op je leven en vooral op welke ervaringen kennelijk belangrijk waren en welke woorden je daarvoor hebt gekozen. Wie wij zijn geworden, kleurt onze houding in het leven, dus ook wie je als jeugdwerker bent in de relatie met kinderen en jongeren. Het helpt je je daar bewust van te zijn.

Een tweede mogelijkheid om je zelf te verkennen in het materiaal dat je bent én er aan te werken is actief te participeren in wat de geloofsgemeenschap je praktisch

aanbiedt. 'Praktisch' verwijst hier naar de geloofspraktijken van de kerk. Eigenlijk kun je geen goed jeugdwerker zijn, als je daar niet in participeert. Natuurlijk komt de zondagse eredienst hier het eerst in gedachten, maar er is meer. Het gaat hier niet om de praktijk in zichzelf, maar om de vormende en ont-dekkende waarde die het heeft. Actief meedoen in een geloofsgemeenschap doet wat met je, door de ontmoeting met anderen, door te participeren in de gelovige handelingen van een geloofspraktijk (denk bijvoorbeeld aan het avondmaal) en door de steeds terugkerende uitdaging je te verhouden tot de in die praktijk gedeelde waarden en woorden. Het vormt je en als het goed is ontdek je veranderingen aan jezelf, soms plotseling, soms gaandeweg. Meedoen in de praktijken van geloven, in de kerk en thuis, ont-sluit op een eigen manier wie je bent, welk materiaal je bent. Onze gemeente kent tal van manieren om van de gewenste participatie een goede gewoonte te maken: De kerkdienst zoals gezegd, maar ook Songs & Silence, Messy Church, groepen waarin een boek wordt gelezen, de Cantatediensten, oecumenische vieringen, de jaarlijkse vredeswandeling en ga zo maar door. Je kunt het ook thuis vormgeven door een dagelijkse stille tijd of een huisviering. Doe wat bij je past, maar doe het. Het is essentieel voor het onderhoud en de vorming van wie je als gelovig mens bent en van hoe je in de wereld staat.

Tot slot, al is er nog veel meer over te zeggen, zijn er de bijeenkomsten met de kinderen en jongeren zelf. Bespreek van tijd tot tijd met je team waarom jullie het kinder- of jongerenwerk eigenlijk doen? Wat is je motivatie en wat is volgens jullie samen het doel van jullie werk? Dit soort vragen kan je helpen niet al te gemakkelijk op te gaan in alle steeds terugkerende geregeld rondom de activiteiten. Belangrijker nog wellicht is stil te staan bij het onderwerp van de bijeenkomst. Hoe verhoud je

jezelf daartoe? Stel je wilt het met de kinderen over bidden hebben: doe je dat zelf? Wat betekent het voor je? Welke woorden gebruik je of gebruik je geen woorden? En hoe is de betekenis van het gebed voor jouzelf veranderd in de loop der tijd? Bij elk onderwerp kun je dergelijke vragen stellen. Wie daar hardop een antwoord heeft gegeven kan op een persoonlijke manier meedoen in het bespreken van het onderwerp. Zo laat je je eigen gezicht zien bij het onderwerp en dat is waar alle kinderen en jongeren op zitten te wachten: wie ben jij? Wat heb jij eigenlijk met geloof en met de traditie van de kerk? Is het echt in jouw leven? Juiste antwoorden op deze vragen bestaan niet, wel persoonlijke en doorleefde en doordachte. Dat zullen de kinderen en de jongeren zien en zij zullen het niet vergeten. Als wij geloven dat ieder kind, iedere jongere door God geliefd is, dan zullen zij dat in de allereerste plaats in ons terug moeten kunnen zien. Een hoge, maar beslist geen onmogelijke opdracht, integendeel: een vrolijke!

Jeugdraad 2018

De Jeugdraad heeft concreet nagedacht over de invulling van relatiegericht jeugdwerk in Bussum. Er wordt gewerkt aan persoonlijke aandacht via verjaardagskaartjes, maar belangrijker nog door in het contact met de kinderen en jongeren ogen en oren steeds open te houden. Er wordt gewerkt aan een 'smoelenboek', waardoor de kinderen en de jongeren ook voor elkaar meer gezicht krijgen. De wens is een jeugdouderling te werven die zich helemaal kan wijden aan aandacht voor de kinderen en jongeren en hun ouders. Er wordt nagedacht over intergeneratieve activiteiten (contact tussen de generaties) en 'last but not least' bidden de jeugdwerkers voor hun kinderen. Er is nog veel meer te bedenken, maar de Jeugdraad heeft gekozen voor wat bij onze gemeente past, en dat is goed.

Al deze overwegingen en mogelijkheden dienen uiteindelijk de relatie van de kinderen en jongeren met God en met de geloofsgemeenschap waarin zij opgroeien. En dat is, hoe vaak we ook vallen en weer opstaan, het mooiste wat we hen mee kunnen geven. Dus bij dezen: van harte aanbevolen.

Om te doen:

1. Schrijf en verbeeld het verhaal van je eigen leven.
2. Neem een periode lang een moment voor jezelf na het bezoeken van een kerkdienst of een andere activiteit. Noteer simpelweg wat het je heeft gebracht: in wat je hebt gedacht, gevoeld en gedaan.
3. Kies het woord dat het beste bij jou past in je verhouding tot de jou toevertrouwde kinderen en/of jongeren. Wat zegt dat woord over jouzelf? Is het voldoende voor een relatiegerichte verhouding of moet je ergens aan werken?